

TISZAKESZI PÉLDA

J O Ó I S T V Á N

Ha tényleg zsákként képzeljük el ezt a dél-borsodi, alig 2700 fős zsákfalut, akkor a zsák zárt alja a település délnyugati széléhez kanyarodó Tisza-part. Túloldalt is Tiszakeszi még, de nem lakják: a fűz-nyár ártéri erdő mögött a gazdáknak vannak ott földjeik. Szóval csaknem a kompig fut ki a rendezett küllemű, fészkelő gólyákkal sormintázott Községháza utca – ami eredetileg az M3-as felől Mezőcsát járási központon át ide vezető út. Azon jár, de csak több óránként, a helyközi busz, az autótlan ingázók egyetlen, gyatra menedéke. Csáton másik járatra akár egy órát is várákoznia kell annak, akinek távolabbi városban van a munkahelye. Hát a vasút? Egy szárny Nyékládaházáról Mezőcsátig ma is elér – a síneket nem szedték fel –, de 2007 óta csak tehervonatok közlekedhetnek rajta. A személyforgalom azóta „ideiglenesen szünetel”. Íme egy ok a magyarok elvándorlására. Pedig ma még minden ízében él ez a hajdani zsellérfalu. Nemcsak a határ, a kerti virágokkal övezett családi házak jókora beltelkei is megművelve, ágyások, gyümölcsfalomb, nyírt gyepek. Akármerre térülök, egy-két bevetésre váró mezőgazdasági nagygépet szinte minden utcában látok.

ROMAGYÜLEKEZET A CIGÁNYSORON

Mondjuk a falu északkeleti peremét képező Orgona utca kivétel. Nyilván nem orgonát keresek benne június másodikán, pünkösöd előtti vasárnap. Ráadásul hiányzik itt minden, ami miatt egy-egy kert kertnek nevezhető. Fűves, gazos tagolatlanság, külső vakolat nélküli szürke házacsokák, viszont az utca felőli kerítések színes ágynemű, ruha szárad. Tiszakeszi Orgona utcája cigánysor, előkelőbben: *szegregátum*. A keréknyomos sárban a kicsinyek nagy csoportokban úgy nyüzsögnek, mint egy meglazult törvényű kozmosz bolygói. Megható különben... A nevető fekete gyerekszemek mind azt bizonygatják: lakható a világ. Elnézném még őket, de hát időre jöttem: egy roma gyülekezet három órai istentiszteletére, vezetőjük, Farkas Gábor házába. Tiszakeszi korábbi református lelkésze – aki ma is a faluban él, felesége a helyi egyházi iskola igazgatója – ajánlotta figyelmembe ezt a különleges csoportot. Miskolczy József havonta legalább két vasárnap elmegy közénk, még aktív lelkész korában alakult ki ez a jó szokása.

Az új évezred első évtizedében, a cigányság kétségbeejtővé, néhol fenyegetővé váló körülményei idején bukkantak fel tömegesen, főleg Északkelet-Magyarországon és az Alföld növekvő cigány kisebbségű tájain keresztyén roma gyülekezetek, melyekben roma még a pásztor is. 2011–12 körül jó pár ilyen meglátogattam. De nemcsak a Jézus vonzásába került cigányokról akarok tudni, az egész település érdek. Milyen utat jártak be a magyar és roma lakosok, milyen a jelenük, milyen tájékozási irányok rajzolódnak ki életöszönüknek megfelelően, mi lesz a közös életterükkel?

Istenképés – Gyulaji (Tolna megye) cigány család tisztaszobája 1965-ben
(Bakó Jenő felvétele, Terror Háza Múzeum)

Egy nyitott lakásajtó mögül szintetizátor és ének harsog. Ama kevés tényleg kertés házak egyike az Orgona utcában, amelyre külső vakolat is került. A ház igazda és pásztor, egy szikár középkorú roma, kisiet elém kezét fogni: „Isten hozott, testvérem!” Leülök hátul a gyülekezeti terem alakított szobában. A naplemente színű falon naiv tájfestmények és bibliai ígék. Számos bevezető éneket követően Farkas Gábor idézi Pál apostolt: „Köszöntések egymás szent csókkal!”, és ezt meg is cselekedtettem a jelenlévőkkel. Mind felkelünk, körbevándorlunk, három-három puzsi egymás izzadt arcára. Zömében 30–60 év közötti férfiak, de van ötéves kislány, fiatal lány, családanya, nagymama is. A 14 fős létszám ellentéte a délelőtti református istentiszteletének, ahol pusztán az éppen konfirmáló fiatalok is többen – 18-an – voltak, összesen pedig 130-an töltötték meg a későbarokk templomot. Viszont ott eléggé cincogó, széttartó, mondhatni: kényszeredett volt a középre kihívott konfirmandusok éneke (régóta vita, nem korai-e hetedik-es nyolcadik korban a fogadalomtétel). Itt meg? A kevesebb, de lelkileg újjászületett (*born again*) roma keresztyén fölveszi a versenyt az erősítővel. Egy idősebb, piknikus férfi kezében csörgő. Amilyen gyermeki örömmel rázza, olyan pontosan is. Mikor meg felállnak a hívek – itt nem az ígére állnak fel, hanem a legpörgősebb énekekre, tapsolni –, akkor a csörgősről kiderül, az a fajta cigány ember, akinek helyben lépegetése is merő tánc.

Az énekanyag: zakatoló lakodalmas rock utánérzésével elegy, ki tudja, hány kiségyházból idesodródott pünkösdi karizmatikus dicsőítő dalok folklorizálódott változatai és ezek teljesen roma környezetben született „testvérei”. Az egyszerű szövegek elemien szólnak az Isten hitbéli megragadásáról, valódi hálát, örömet tükröznek – a szenvedélyes, de affektálásmentes előadásmódról nem is

beszélve. A cigány hívek a maguk legszemélyesebb vallomásaként éneklük: „Szomjazom az ígére, / az örök élet vizére!” Vagy: „A szegénységből felemelt egy kéz, / a bűneimből szabaddá tettél!” Képzeltető, mit jelent egy kitaszítottággal ismerős, korábban netán görbébb utat bejáró cigány embernek, ha rádöbben, hogy az örök élet szempontjából, ha

még rangrejtetten is, de királyi gyermek, szeretve van, bűnei alól feloldozták, és így énekelheti: „Ott fenn vár / egy gyönyörű szép lakás, / egy hófehér ruha / és díszes korona”. Amikor egy másik ének refrénjeként ezt hallom dél-borsodi tájszólással szinte kurjongatva: „Jau, jau, jau Őt dicsérni, / és áldani szent nevet!”, a Beatles-féle *yeah-yeah*zés párhuzama ötlik fel bennem. Hogy bár viccesen hasonlóak a hangalakok, a *yeah* egy világhódító zsigeri életérzés kifejezése volt, a „jau” meg egy eldugott alföldi falu megváltó kegyelemnek örvendő cigányainak Isten-magasztalása.

Az elöl, szemközt álló kecskeszakállas, szikár pásztor a zenei tetőpontokon vízszintesen széttárja a karját, tenyere fölfelé fordul. Ilyenkor ritmusra lüktet megfeszített teste – de semmi több nem történik. A tiszakeszi roma keresztyének közül sem ő, sem más nem „tvisztel”, nem remeg, nem hanyatlik hátra a padlóra, mint azt például Hevesben vagy éppen Makón láttam hasonló, de nagyobb (80–120 fős) cigány gyülekezetben. Egykor kérdeztem is ama helyeken: miért rángatóznak némelyek, elragadtatást élnek át? Azt a választ szoktam kapni, hogy „ördögtől szabadulnak”. (Kérdés, hogy miért rázkódnak akkor alkalomról alkalomra. Továbbra sem szabadultak meg az ördögtől?)

Az Orgona utcai alkalmon nemcsak révület, hanem úgynevezett nyelveken szólás sincs nagyon jelen. Már előzetesen értesültem: ez egy mérsékeltbben rajongó csoport, figyelembe veszik Pál apostol intését, hogy a nyilvános nyelveken szólásnak csak akkor van helye, ha valaki le tudja fordítani. Itt legfeljebb egy-két bőffenésszerű, extatikus „szótag” avagy felnyögés fordul elő a széksorok közül.

Liturgiai szabályszerűségeken ezen az istentiszteleten sincsenek. Őt közös énekekre egy-két perc pásztori magyarázat, buzdítás, aztán megint énekek, tapsolva-táncolva álldogálás, amire újra csak rövid prédikációtöredék következik és így tovább. Kicsit olyan ez, mint mikor a tanrend igazodik a figyelemhiányos, hiperaktív gyerekek természetéhez. Beválik: mindenki venni tudja az üzeneteket s aktív résztvevőnek érezheti magát. Olyannyira, hogy a hosszan elhúzódó,

az egyszerű szövegek elemien szólnak az Isten hitbéli megragadásáról

A templom és az iskola
– Tiszakeszi központja
2019 nyarán
(Miskolczi József felvétele)

mégsem terhelő alkalom egy pontján bárki előremehet, bizonyosságot tehet egy megértett hitigazságról, lelkesítheti, intheti a testvéreket, és főleg éneket kérhet, amit aztán a szintetizátorossal és a csoporttal együtt énekel. Milyen megdicsőültté válik egy kócos anyuka, mikor három percre dicsőítést vezet, mikrofonba énekelve azt a lassú dalt, ami legjobban kifejezi hitérzetét: „A te keneted járjon át engem! / A te Szellemed érzem én...” Talán ez a legerterjedtebb roma környezetben született hitének. Klipje alatt a Youtube-on véget nem érnek a helyesírási hibákkal teli, elérzékenyült hozzászólások, sejtetve, valahol a mélyben mennyi cigány lett átélten keresztyénné minálunk.

A keszi cigányok mind magyar anyanyelvűek. De vajon hány évszázada vándorolhattak Magyarországra Farkas Gábor ősei, aki néha szinte az ómagyar nyelvállapotot feltámasztva ragozza az igéket? Például így tesz bizonyosságot arról, hogyan került ő Jézus tulajdonába, a kilencvenkilenc juhocskáját az elkóricált századikért odahagyó Jó Pásztor példázatával: „Felvezett a vállára és visszaviszett oda, ahova való vagyok!”

Hasonló helyeken nem egyszer tapasztaltam, hogy az igehirdetés karcos etnikai töltetet kap, a hívő romák fölébe helyezik magukat a magyaroknak, akikre szerintük kemény ítélet vár fajgyűlöletük és felületes vallásosságuk miatt. Farkas Gábor zenék közti igehirdetésében ez nem módi, nem gyűlöl, nem vádaskodik, meg se különböztet. Sőt többször ellép puritán szószéke mögül, hogy odaengedje a keszi reformátusok volt lelkészét, hogy ő is magyarázza az igét. Farkas Gáborban semmi féltékenység, Miskolczi József viszont tudja a mértéket, nem telepszik rá az őt tekintélyként elismerő romák gyülekezetére.

Párszor azért szóba kerül a saját, a cigány sors. Farkas Gábor megkérdezi a testvérektől: „Vissza tudunk menni a múltba? Nem sikerült semmi, nem volt munkahelyünk, nem volt kenyér az asztalon és akkor nem volt kihez kiáltani... Péter viszont, mikor a vízen járva közeledett Jézushoz és süllyedni kezdett, mert levette a szemét Róla, akkor kiáltott. És most már nekünk is van kihez kiáltanunk! És ha olvassuk az Írást, azzal rajta tartjuk a szemünk szüntelenül! Hit által munkahelyet vagy még jobb munkahelyet kaptunk... Mert aki a körülményekre tekint, el fog bukni. De a hit le tudja győzni a világot!” „Ammen! – hangzik, amint igehirdetés közben is a hangos helyeseltetés, ahogy az borszintől függetlenül karizmatikus körökben szokás. Aminek már köze lehet a borszínhez: a két és fél órán át tartó alkalmon akárhányszor fohászokdtak saját szavaikkal az Úrhoz, mindig áldást kértek külön a gyermekeikre is!

„HETELNEK” ÉS HÁLÁT ADNAK

Hogy milyen mély érzelmi kötelék fűzi őket a kicsinyeikhez, a fél hatkor záruló istentisztelet után is bizonyoság. A pásztor, a felesége és még többen körbevesznek, úgy beszélgetünk. Farkas Gábor megtérése előzményeként említi, hogy még fiatalon, hitbelileg tudatlanként nagyon megharagudott Istenre, mikor első gyermekük két és fél hónaposan meghalt. A szülei által kiakasztott szentképeket összetörte a házban. Mégis az a csecsemőhalál ébresztett benne szomjúságot az örök dolgok iránt. Első vallási benyomásait több másik itteni gyülekezeti taggal együtt a Jehova Tanúinál kapta Mezőcsáton, 1992 körül. Mivel azonban ítélkezőknek tündek s nem érezték körükben a szeretetet, később elváltak tőlük. „Sokáig rá se tudtam nézni a Bibliára, kihidegültem tőle” – rázza fejét a pásztor. Jártak pár évet egy helyi roma csoportba is, amit a hangzatos nevű Óskeresztény Apostoli Egyház nevű, erősen karizmatikus vallásszervezet plántált. Bizony: a rendszerváltoztatás után legalább két évtizedig szinte csak kis, rajongó színezetű szabadegyházakat érdekelt a valódi, azaz terepi szintű cigánymisszió! (Farkas Gáborék előtt egy órával különben az „őskeresztények” korábban kezdődő istentiszteletén is jártam, de ott lényegében csak a vezetőjük családja volt jelen.) Farkas Gábor nem akarja bíráltni azt a helyet – ott tért meg –, ám pár év múlva ott sem volt maradásuk. 2001 körül külön roma imádkozókört alapítottak; a létszám húsz szilárd tagban tisztult le. Jó kapcsolat alakult ki „az egyházzal”, amely szót ők a helyi református gyülekezetre használják. Akkoriban kalauzolóm, Miskolczy József volt még a lelkész; teológiai kérdésekben is szívesen a rendelkezésükre állt.

Korábban láttam roma gyülekezeteket bűnöző életformából, szenvedélybetegségből szabadultakkal. Itt ilyen látványos történeteknek nem bukkantam nyomára, de kiderült: míg korábban a legtöbb férfi gyülekezeti tag szociális segítyből élt, ma mindegyiküknek bejelentett állása van. Az 53 éves pásztornak ugyan mindig volt munkája, többüknél a kenyérkereset bizony a közfoglalkoztatási rendszerben kezdődött a jelen évtized első felében. Ám 3-5 éve ők is el

mindig áldást kértek külön a gyermekeikre is

tudtak helyezkedni az építőiparban, útépitésnél. Többen „hetelnek”, azaz munkanapon távol vannak, szálláson alszanak és csak hét végére kerülnek haza. Egyedül Pásztor Jánossal alakult másként. A tagbaszakadt szintis, aki húsz éve egyedül tartja el gyermekeit, több évet a Strabagnál dolgozott, de megbetegedett, elvesztette állását. „Megemltem magam. A romának tizennyolcszor annyit kell dolgoznia, hogy elfogadják. Sérvvel leszázalékoltak. Megrendülhetett volna a hitem, hogy elvesztettem a munkámat, de nekem nem rendült meg. Most újra közmunkás vagyok, keveset keresek, de van ebben is szép: tudod, a közmunka építi Tiszakeszit” – mondja.

Heves, Kerecsen, Verpelét, Tarnabod, Miskolc, Nagyhalászi, Mátészalka, Hajdúdorozsma, Nyékládháza, sőt a felvidéki Rimaszombat: János diktálta le, mely települések roma gyülekezeteihez szoktak felkerelkedni látogatóba, ami által kicserélik egymással vallási szokásaik vonzó elemeit, és persze erősítetik egymást meg az összetartozást. A „tiszakeszi cigány tesók” végül pár éve

betagozódtak a magyarokat-romákat egyaránt magában foglaló, miskolci központú Sion Szava Teljes Evangéliumi Gyülekezetbe. Csodálkozva búcsúzom: milyen aktív itt a hitélet. A szomszédos Tiszatarján kavicsbányatárába szokták az új lelki testvéreket bemeríteni. Nyaranta az említett testvérgyülekezeteknek közös konferenciát szerveznek. Sokat elárul a helyi magyarok és romák együttélésének a minőségéről, hogy idén a helyi Lorántffy Zsuzsanna Református Iskola ad helyszínt ehhez. Feljűk az is kapcsolati szál például, hogy a pásztor felesége, négygyermekes édesanya a református iskolában takarítónő, a billentyűsnek pedig több unokája ott tanul.

Kilépve a cigánysorra, egy utolsó kérdéssel még visszafordulok a házigazdához. Van-e a roma gyülekezetnek kisugárzása az egész tiszakeszi cigányságra? „Azért van valami befolyásunk – vakarja meg fejét a pásztor. – Ha valaki a cigánysoron elmegy, berűgik, akkor otthon azt fogja mondani a felesége: Nézd már meg, azok miért nem isznak?”

Tiszakeszi

Közel háromezer fős, túlnyomórészt református Tisza-parti község Borsod-Abaúj-Zemplén megye mezőcsáti járásban. A Keszi török eredetű szó: alapja az ötörök *kesak* (darab), amelynek töve a *kes* (vág). A falu a hét honfoglaló törzs egyikének nevét viseli, valószínűleg annak tagjai hozták létre, az ő szállásterületük része lehetett a honfoglalás idején. Minden bizonnyal a falu határában állt a tatárjárás során elpusztult százdi apátság. A falu Keszi nevét egy 1332-es pápai tizedjegyzék említi először, amelyben Szent Simonról és Júdásról elnevezett

templomát is megnevezik. A falut Luxemburgi Zsigmond a 15. század első felében Barankovics György szerb szövetségeseinek adományozta, a törökellenes harcokban való részvétele fejében. 1464-től Keszi birtokosai a Lórántffyak voltak. Egy 1598-as összeírás szerint a települést 16 juhászcsalád népesítette be. A későbbi századok során zsellérek és gazdák laktak. A faluban cipőgyár és számos gazdaság működik, nevezetessége az Édes és a Zsóry kastély. A község szűlőtte Horváth Pista (1941–1998) cigányzenész és magyarnóta énekes.

TÖRLŐCSUTAK A FAZÉKBAN

A 2011-es népszámlálás alkalmával Tiszakeszin 130-an vallották magukat cigány nemzetiségűnek, de a polgármesteri hivatalban, sőt a járási hivatalban is manapság 500-600-ra becsülik a lélekszámukat. Nyilván nem az a fő magyarázat a tetemes különbségre, hogy azóta nyolc év eltelt, inkább az itteni magyar anyanyelvű romák beilleszkedési vágya. De az is világos, hogy a romák születési rátája ma is messze magasabb, mint a magyaroké. Többektől is hallom a faluban, hogy a helyi óvodába idén májusban beíratott 29 leendő kiscsoportos gyermek közül már csak négy a nem roma. A tiszakeszi kisebbség nyeresre áll a békés népesedési versenyben. Erre döbbennek rá a fogyatkozó számú magyar szűlők a védőnői rendelő várójában is. Ám azt is faluszerte hallani, hogy ma már a cigányság soraiban sem keletkezik annyi kiugróan népes család, mint korábban. Három-négy gyermeknél „megállnak” azok, akik a többségi élet-színvonalat célozták meg, és kiköltöztek az Orgona, Dankó Pista és Gyepszél utca „gettójából”.

Gyalog ballagunk a területi védőnővel a Gyepszél utcához; kétoldalt dudával fölvert üres térség. Lehet, hogy javában tart a beköltözés a faluba, de ettől még szakmai kiégésveszélyt hordozó tapasztalatokat hallgatok a szegregátum családjai közé is járó fiatal védőnőtől. Akik itt maradtak, ha nem is minden esetben, de gyakran azok, akik elhagyják magukat. A szűlési kedv sokszor továbbra is nagyobb, mint a felnevelés terheit végig gondoltató felelősségérzet. Még mindig előfordul a többgenerációs együttlakás, például úgy, hogy egyazon házban egy asszonynak ugyanakkor várandós a kiskorú lánya és menyje, a már meglévő gyermekek mellett. Az itteni lakásokban nemhogy a benti, de a kinti vécé is hiányzik, ennek jellemző következménye az emberi széklet szanaszét. Vezetékes víz nincs; viszont olykor a fürdőszobába teszik a fát. Télen nemcsak

” a gyerek az iskolában, óvodában ingyenesen kap enni

fával, hanem ruhával, bútorral is fűtenek, de így is metsző hideg van odabent, különösen ha ablaküveg helyett csak valami deszka van a keretben. Valahol a kiságyat közvetlenül a vaskályha mellé tették, hogy a kicsi ne fázzon. Mikor ezt a látogató észrevette, már szinte füstölgött az ágyrács. Volt, hogy a szülők fagyott lábú kisgyermekkel keresték fel a rendelőt. Ha a védőnőnek netán a családból kiemelést kell kezdeményeznie, ellenségeket szerez, ráadásul a gyermek hamarosan visszakerül az állami gondozásból. A nevezett utcákban nemigen kapnak a gyerekek játékokat, még csak mondókákat sem mondanak nekik, mert „kiskutya kell játszani”. Ezeket az állatok a lakásban csoportosan élnek, a szülők felelőtlen állattartást „követnek el”.

Mit esznek a cigánysori háztartásokban? Inkább borzongató, mint nevetető a védőnő idevágó emléke: „Hát, általában nem nagyon látom, hogy valamelyik tűzhelyen rotyogna valami. Egyszer valahol mégis fölemeltem egy fedőt, hogy mi fő a fazékban, hát egy törlőcsutak főtt benne! Szóval nagy főzőcskészés nincs a cigánysorokon, viszont a gyerek az iskolában, óvodában ingyenesen kap enni: tízórai, ebéd, uzsonna. Az uzsonna aznap az utolsó evése. Persze hónap elején habzsi-dőzsi a családnak, ötösével hozzák a pizzát.” Életvezetési tanácsadás nincs a cigánysoron. Némelyek a látogatásnak sem örülnek, volt, hogy valakitől megkapta a védőnő: „Mi a g-nek jönne?” Ilyen emlékradat után már épp megkérdezném, tudja-e szeretni ezeket a problémás embereket, de akkor épp arról kezd el mesélni, hogy olykor munkaidőn kívül, akár vasárnap is fölkerelkedik, hogy a szeme láttára adják be a vérzékenység elleni K-vitamint az egyhetes babának.

Már a Gyepszél utcában zajlik le egy derűsebb jelenet. „Mi ez a nagy tisztaság itt, Dzenifer, hova tűnt a nagy szemét? Látom, még vécé is lett a kertben!” – kiált oda a védőnő megfrissült hangon egy fiatalasszonynak, aki a külső vakolat nélküli ház mellett serénykedik, szedi össze a limlomot a kertben. „Haladunk!” – kapjuk meg egyetlen, jelentőségteljes szóban a magyarázatot. Férje, a 38 éves Oti is a haladás embere: két éve útépitéseken dolgozik, állásban egy nagy kivitelező vállalatnál, céges autó viszi-hozza, a gyermekkedvezmény igénybe vételével akár 400-500 ezer forintot is megkeres. Egy „finisheren” ülvé ő teríti az aszfaltot, Pilisen pedig „főpályát húznak”. Mostanra azonban nemcsak a munkalehetőség lett több, hanem a gyerek is. „Őt saját, meg két unoka, de az is ránk szakad úgyis, mert olyan jók a vejeim” – somolyog Oti kissé keserűen. Aztán csak elárulja: az egyik veje – azaz lánya élettársa – drogos, a másik pedig úgy megverte a másik lányát, hogy letartóztatták. A két lányanya különben 14, illetve 15 éves. Lám, olykor egyetlen családon belül is megfigyelhető a törekvés és az önsorsrontás.

Tiszakeszin baljós és biztató jelek egyaránt jócskán érnek. Szállásadóm, Jurák László – aki elsősorban építési vállalkozó, őstermelő, de falusi turizmussal is foglalkozik – inkább a reménykeltőbb mozzanatokot gyarapítja jegyzőfüzetemben. A falu Tisza-parthoz közel eső, régi településrészére is jó néhány család költözött be a cigánysorról. Jurák László járt több ilyen új lakónál, dicséri őket, hogy némely magyarkokat megszégyenítő rendet és igényességet tapasztalt náluk. Eleve nem idegenkedik a cigányoktól, több kisebbségit alkalmazott már építőipari vállalkozásában, hosszabb ideig nála dolgozott a roma gyülekezet pástora is.

ROMABARÁT CSALÁDVÉDELMI INTÉZKEDÉSEK

A jegyző asszony, Kruj Tímea megerősíti: a családi otthoneremtési kedvezmény (CSOK) segítségével máris nagyon sok kisebb értékű házingatlant felvásárolt a fiatalabb roma nemzedék, eljövén a szegregátumból, a szülőktől. Ezzel csökkent ama cigány háztartások száma, melyekben több generáció és akár 10-15 fő él összezsúfolódva. Az idén júliustól induló falusi CSOK újabb lendületbe hozhatja a lakásvásárlást, és persze bebetonozza a gyermekvállalási kedvet. Tiszakeszi rajta van a falusi csok településlistáján, és nem lesz közömbös az itteni romáknak, hogy az új konstrukció dupla annyi támogatást ígér a gyerekszám

arányában, mint a sima CSOK. (Egy házaspár két gyerekre számított 1,4 millió helyett már 2,6 milliót kaphat, amelynek felét használtlakás-vásárlásra, a másik felét felújításra kell fordítani. Három gyerekre meg akár 10 milliót is igényelhetnek.)

A gondolkozásmód és az életforma változásához kellett a közfoglalkoztatás 2014-ben kiteljesedő rendszere is. 2014 és 2016 között olykor a 330-at is elérte a tiszakeszi közfoglalkoztatottak száma. Nemcsak a jegyző véleménye, hogy Simon Imre polgármester a lehető legtöbbet hozta ki a Start-közmunkaprogramból, erős kézzel érdemi faluszépítésre fogta az egy-egy évre bevont közfoglalkoztatottakat, akik parkok létrehozásában, műemlékjellegű épületek rekonstrukciójában, aszfalt utcaburkolatok kialakításában segítettek. Ám az utóbbi évek gazdasági fellendülése következtében sokan elhelyezkedtek cégeknél, így mára száz fős létszámot is bajosan tud feltölteni az önkormányzat.

EGYKORI KÖZMUNKÁSOKAT DÉDELGET AZ ÉPÍTŐIPAR

Egybevág ezekkel, amit a mezőcsáti járási hivatal házatáján hallok. Eszerint a közfoglalkoztatás errefelé elérte a célját. (Nem fog persze eltűnni, de kizárt, hogy arányaiban visszatérjen az öt évvel ezelőtti állapot.) A közmunarendszer először is megszüntette azt a – baloldali-liberális kormányok idején a többség és roma kisebbség közti békét kikezdő – jelenséget, hogy a szociális segély és a minimális bér összege igen közel esett egymáshoz. (Beugrik egy szomorú olaszliszakai riportemlékem 2006-ból: nem sokkal a tiszavasvári tanár agyonverése után hallottam az akkoriban dívó mondást a munkanélküli, sokgyermekes lincselők köréből: „P-mmal is megélek, f-om megy el dolgozni.”) Ám legkésőbb a jelen évtized közepére érdekük lett a közfoglalkoztatásba betagozódni az addig munkanélküli romáknak, mert így érezhetőbben több lett a jövedelmük, az akkori minimálbér 75 százaléka.

Aztán eltelt még pár év, és miközben a programba bevont emberek összekapták magukat, és alkalmassá váltak arra, hogy az elsődleges munkaerőpiacon is bizonyítsanak, aközben föllépett egy heveny munkaerőigénnyel jelentkező gazdasági fejlődés. Tiszakeszin az a cigány, aki tud és hajlandó keményen dolgozni, könnyedén elhelyezkedett például a felpörgő építőiparban. Két-három éve a legegyszerűbb „lapátos ember” is napi tízezer forintot vihet haza. A közútépítő- és egyéb építőipari cégek, illetve alvállalkozók sok esetben autókkal, mikrobuszokkal szállítják el a férfiakat a háztól és ugyancsak a kapuig hozzák vissza, naponta vagy – az úgynevezett hetelőket – hetente. A munkaadók ráadásul gyakran kétheti vagy heti bért fizetnek, hároméves szerződést kötnek. Érthető tehát, hogy a közfoglalkoztatás létszáma megcsappant, részben el is elnőiesedett, hiszen a családayáknak jó, ha csak a falun belül dolgoznak.

A járási hivatalban is érzékelik: bár a cigányság születési rátája ma is nagyobb, már a romák sem vállalnak átlagosan annyi gyermeket. Némileg ez is belejárt abba, hogy a Tiszakeszire születő gyermekek összlétszáma megfelelő hús év alatt.

falusi CSOK lendületbe hozhatja a lakásvásárlást, és bebetonozza a gyermekvállalási kedvet

KIFELE TÁJÉKOZÓDÓ MAGYAROK

Persze főleg a magyarok elvándorlása és kisebb gyermekvállalási kedve miatt fogy a falu. Fogy a népesség az egész járásban is: a járási rendszer 2013-as visszaállítása óta tudható, hogy évi átlag száz fővel vannak kevesebben a Mezőcsáti járásban; ezen belül Tiszakeszin harminccal.

De hát hogy van ez? A romák, ha végzettségüknek megfelelő munkát távolabb találnak is, a heteléssel, a csoportos munkásszállítással megőrződnek Keszi számára, sőt még inkább belegyökeresednek. A magyarok amúgy sem

sok gyermeke viszont felnővén elvándorol. Becslések szerint a helyi magyar fiatalok 10-15 százaléka járja meg a felsőoktatást, és a végzettek legfeljebb egy százaléka marad a szülőfalujában. De az alacsonyabban iskolázott magyarokra is jellemző, hogy elmennek, jobb esetben környékbeli városokba költöznek, ha már ott vállaltak munkát, de nem kevesen a fővárosban, Debrecenben vagy éppen Nyugat-Európában fognak kenyérkeresetbe.

A szakadatlan urbanizációval eleve nehéz szembe szállni. Hát még ha helyben kevés a munkalehetőség – nagyobb munkaadó az önkormányzaton kívül talán csak a Minőségi Cipőgyár romjain épült, kétszáz főt foglalkoztató, cipőipari bér munka-megrendeléseket teljesítő vállalkozás, továbbá egy ötven embernek munkát adó tehenészet meg egy harmincas létszámú pékség. Az ingázás felvállalása érdekében is létjogosult a falusi csok vagy a tavaly indult Magyar Falu Program, de ezek nem kapcsolják be Keszit a táv-tömegközlekedés vérkeringésébe.

ZSELLÉRIVADÉK MAGÁNGAZDÁK

Pedig a tiszakeszi magyar népesség a rendszerváltozás után gyönyörű életjeleket mutatott. Ilyen a református iskola újraindítása, a gazdák talpraállása.

Az 56 éves ifjabb Sándor Béla (Béci) a kedvemért összeszámolja: körülbelül tíz hozzá hasonló, nagyobb birtokkal rendelkező magángazda van Tiszakeszin és még 40 őstermelő. Horganyzott lemezekből készült, félezer négyzetméteres géptárolójában először persze a német meg a francia gyártmányú kombájn tűnik az ember szemébe. Elkél a segítségük a búza, kukorica, napraforgó és repce aratásához a családi 300 hektáron. Egyéni gazdálkodó előbb édesapja, idősebb Sándor Béla lett, aki 1994-ben a várhatóan kis nyugdíj miatt kilépett a szövetkezetből és kárptólási jegyek felvásárlásával földeket vett. Olcsó volt itt a föld: a szövetkezeti vezetők sikeresen tartották félelemben azokat, akik elindultak volna a maguk útján. A gépészmérnök végzettségű Béci 2000-ben követte apját a régi-új úton. A közös bt.-t működtető, családi segítséggel és három külső foglalkoztatottal gazdálkodó Sándorok zsellérivadékok, a feltörekvő fajtából. A most 80 éves édesapa anyai nagyszülei 1900 körül hajójegyet váltottak, és a kivándorlás tengerhullámán Clevelandig jutottak. Tíz év szénbányászat után

Önerő – Tiszakeszi határában dolgozó gazda 2019 nyarán (Bögre Lajos felvétele)

tértek haza, vettek 100 hold földet, tanyát, házat építettek. Hogy aztán a kolhozosítás mindent: földet, jószágot, lakást elvegyen.

Béci, a dédunoka traktorjával 2005-ben fönt járt a budapesti Kossuth téren az egyéni termelőkkel mostohán bánó Gyurcsány-kormány elleni gazdaságterületén. A géptároló után megmutatja azt a szintén irdatlan nagy épületet, amelyet a térsz egykori dohányipartól alakított át magtárrá. Terepjáróján felhajtunk a Tisza-gátra is, ahonnan nemcsak az óriásira nőtt, ezüstös üstökű ártéri ósnyárást látjuk a falu felé boltosuló folyókanyarulattal, hanem sok helyütt elterülő terménytábláit is. „Jól döntöttem, amikor az egyéni gazdálkodást választottam, ezek a földek az én világom – mondja áhítattal –, itt csak én rendelkezem magammal.” Neki ugyan lányai vannak, de húgának, aki a szomszédos Tiszatarjánban polgármester, egyik fia talán majd beáll az ő helyére, hogy ne szakadjon meg a helyreállított tradíció.

11 nagyobb birtokkal rendelkező magángazda van Tiszakeszin és még 40 őstermelő

MINŐSÉG FORRADALMA A REFORMÁTUS ISKOLÁBAN

A templomudvar egybefolyik a szomszédos, a templomtól jobbra pompázó organikus stílusú épület, a Lorántffy Zuzsanna Református Általános Iskola udvarával. Miskolczy Józsefné, az iskolaigazgató rámutat a templomfalra: 1948-ban egy kerítéssel egészen a falig elrekesztették a református templomot, miután elvették az ahhoz tartozó telkeket, a korabeli egyházi iskolai épületet és a pedagóguslakásokat. Az államosítással eléggé megtörhették a református falu vallási közösségét. De megszüntetni, mint azt Rákosi akarta, nem sikerült. Most már nincs kerítés: 1996 körül az elcsatolt terület mintegy felét sikerült visszaszerelni a kárpótlással. Ezen felül a vissza nem adható területekért 9 millió forintot kaptak a reformátusok, ebből fogtak bele haladéktalanul az új református iskola felépítésébe. „Ahogy a fecske ragasztja a fészket, úgy épült fel az iskolánk 1996 és 2001 között – jegyzi meg az igazgató asszony már a lakályos épületen belül. – Itt-ott meg is látni: ezek a használt ajtók, ablakok például a térsziroda bontásából valók.”

Két, a szocializmusban létesült hosszanti épület épült itt össze, melyet szerves leleménnyel, csinosan kötnek össze hatalmas gerendák ácsolatai. A két épület közötti udvarrészből tágas aula lett, az emeleten körfolyosó. Ez a csak húszéves építmény már rég nem elég az egész tanulólétszámhoz, csak az alsók férnek el itt, annál is inkább, mert az egyik évben két osztályt kellett indítani egyszerre. A felsősök termei a közeli önkormányzati iskola használatra utóbb átadott egyik épületszárnyába kerültek.

A legelső osztály alig tíz gyerekkel indulhatott el, részben azért is, mert nagy erők mozdultak meg a református iskolával szemben. A suttogó propaganda elterjesztette, hogy aki az induló egyházi iskolába adja a gyerekét, nem kap munkát, de talán önkormányzati segítyt sem. Jókora fenyegetés volt ez akkor, az általános munkanélküliség idején. Később a bonyolult helyi politikai széljárás megváltozott, minek következtében még a régi agitátorok is ide írták be csemetéiket, vagy átírták az önkormányzati – jelenleg állami fenntartású – iskolából.

Ma már ez a helyzet: az egyházi fenntartású iskolába 171-en járnak, az állami fenntartású általános iskola létszáma 70 fő körül mozog, és a tanulók ott nagyrészt romák. Hoppá: nem ilyenkor rikkantanak liberális jogvédők „szegregációt”? A Lorántffy igazgatója szerint Tiszakeszin egyik iskola sem rekeszt ki senkit. „Már nálunk is 20 százalék a roma származású tanulók aránya, és ez egyre növekedni fog. Minden gyermeket, akit ide íratnának, fölveszünk. Az iskola biztonságos működése is ezt diktálja, nem is volna miből válogatni, ide Keszin kívül csak Tarjánból és Csátról járnak még páran. Mostanra lettünk annyian, hogy az állami normatív támogatással, beleértve az egyházi iskoláknak járó kiegészítő normatívát, rendelkezésre áll a működés kellő fedezete.” Ha lehetne, sem válogatnának etnikai alapon? – sarkítom a kérdést. „Mi Pál

„Engedjétek hozzám
a gyermekeket” (Mk 10,14)
– A tiszakeszi romagyülekezet
legfiatalabb tagja 2019 nyarán
(Császár Kristóf felvétele)

apostollal valljuk, Krisztusban nincsen se zsidó, se görög, így hát cigány sem – szögezi le Miskolczi Józsefné. – És meg kell hogy mondjam, nem egy roma származású gyermekkel kevesebb tanulási vagy nevelési probléma van, mint némelyik magyarral.”

Mikor arról mesél, nagy uniós bővítési-felújítási beruházásra pályáztak, igazolva látom, hogy az iskola őszintén gondolja az integrációt. Az EFOP-tól elnyert 437,5 millióból nemcsak tornatermet, szaktantermet, melegítőkonyhát és éttermet terveznek, hanem fejlesztőszobát, sőt tankonyhát is, azoknak, akik nem feltétlenül jutnak el középiskoláig, felsőoktatásig. Főleg olyan roma szülők adják a Lorántffyba a gyerekeiket, akik törekvők. Az igazgató asszony tapasztalata szerint a kötöttségek némelyeket még visszariaszthatnak. Ilyen a fegyelem, meg hogy ide táskával, felszereléssel kell érkezni. Egyházi ünnepekkor, illetve félévente háromszor kötelező az istentiszteleti részvétel. Az biztos, hogy a nem cigány tiszakesziek szinte mind „a reformátusba” adják a gyerekeiket. Felekezeti alapon is joguk van hozzá, ráadásul itt van meg az az oktatási klíma, amelyben biztosan kicsírázik a továbbtanulás lehetősége.

„Mondhatná valaki – veti fel Miskolczi Józsefné –, hogy itt mi, református magyar pedagógusok magunk ellen dolgozunk, mert akiket itt úgy kiiskoláztunk, hogy később diplomához jutnak, nem térnek vissza Keszire. De mi ezzel nem foglalkozhatunk; az ide beíratott tanulók érdekeit és javát nézzük.” Fölvetődik bennem, ha húsz év múlva visszatérhetnék, mennyi magyar etnikumú gyermeket látnék. Ha már a helyi magyarság ennyire „kifelé tájékozódik” innen. De belátom: a leglényegesebb, hogy milyen minőségű gyermekek nevelkednek most és később itt.

Utam végén az igazgató asszony férjével, Miskolczi Józseffel beszélgetve még egyszer szóba kerül az általa dédelgetett keresztyén cigány gyülekezet. Mindketten egyetértünk abban, hogy léte önmagánál többet jelent. Azt, hogy minek is a jelképe, neki sikerül érvényesen megfogalmazni: „Isten ezen kereszttől is azt akarja jelezni, hogy ne írjuk le a romákat!” ■

**Európa, amely az Atlanti-
óceántól az Urálig tart,
fogja eldönteni a világ sorsát.**

Charles de Gaulle